

Stigning i antallet af ældre uden ret til fuld pension

Af Jarl Quitzau og Steen Bielefeldt Pedersen

De ældres økonomi er forbedret markant i Danmark over de seneste årtier. Pensionssystemet sikrer, at de færreste pensionister lever i lavindkomstfamilier. Men der findes en voksende gruppe af såkaldte brøkpensionister, der ikke har ret til fuld folke- eller førtidspension, fordi de har opholdt sig udenfor Danmark en stor del af deres liv inden pensionering.

Den lavere pension påvirker brøkpensionisternes indkomst negativt. Men brøkpensionisternes samlede økonomiske vilkår afhænger også af hvilke andre indtægtskilder de har ved siden af de offentlige pensioner, fx private pensionsudbetalinger og af deres formue. Denne analyse undersøger brøkpensionisternes økonomiske forhold.

Analysens hovedkonklusioner:

- I januar 2017 var der 37.200 brøkpensionister med bopæl i Danmark, hvilket er en stigning på omkring 62 pct. siden 2008. Omkring 22 pct. af brøkpensionisterne var af dansk oprindelse, mens 78 pct. var indvandrere. Fx havde 14 pct. oprindelse i Tyskland, Sverige eller Norge. Dertil kommer 43.400 brøkpensionister med bopæl udenfor Danmark.
- Brøkpensionister får lavere offentlige pensioner i Danmark og har i gennemsnit sparet mindre op selv end pensionister med fuld pension. Mange brøkpensionister får suppleret indkomsten med kontanthjælp og andre ydelser, der ydes af kommunerne efter behov. Langt de fleste brøkfølkepensionister har derfor en indkomst over 50 pct. af medianindkomsten, der er en almindeligt brugt definition af lavindkomst
- 13 pct. af brøkpensionisterne på folkepension lever i lavindkomstfamilier, hvilket vil sige, at de har en indkomst, som er under 50 pct. af medianindkomsten. Kun 1 pct. af pensionisterne med fuld pension lever i lavindkomstfamilier.
- Hvis der ses bort fra personer med stor finansiel formue og personer, som måske forsørges af andre på bopælsadressen, halveres andelen af brøkpensionister, der lever i lavindkomstfamilier, fra 13 til 7 pct.

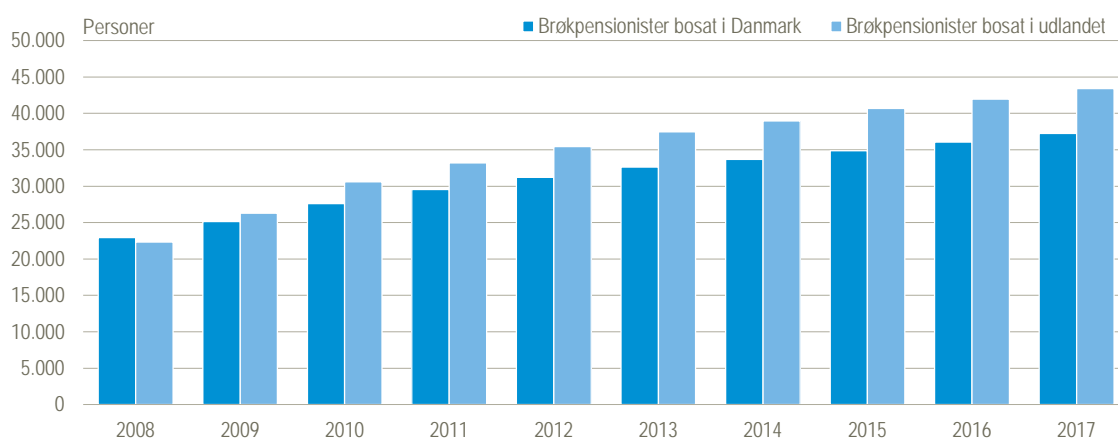
Stor stigning i antallet af brøkpensionister

Det danske pensionssystem er med til at sikre modtagernes økonomiske vilkår i alderdommen eller i tilfælde af kroniske helbredsproblemer. De primære indtægtskilder for pensionisterne er offentlige pensioner i form af folke- og førtidspensioner samt udbetalinger af opsavede pensioner, som fx arbejdsmarkedspensioner.

Pensionister, som ikke har opholdt sig i Danmark tilstrækkeligt længe til at modtage den fulde folkepension, modtager en andel af den fulde ydelse og bliver ofte benævnt *brøkpensionister*. Andelen afhænger af antallet af opholdsår i Danmark på tidspunktet for tilkendelsen af pensionen, jf. boks 1. Reglerne gælder også danske statsborgere, som har haft bopæl i udlandet og senere er vendt hjem til Danmark.

Fra 2008 til 2017 steg det samlede antal af brøkpensionister med 78 pct., så der i alt var 80.600 brøkpensionister i 2017.¹ Heraf var 37.200 bosat i Danmark, hvilket er en stigning på ca. 62 pct. siden 2008. De resterende 43.400 er pensionister, som har boet i Danmark mindst 3 år efter de er fyldt 15 år, men som efter pensionering er bosiddende i udlandet, jf. figur 1. De bor hovedsageligt i Sverige (ca. 11.600 personer), Norge (ca. 6.500 personer) og Tyskland (ca. 6.200 personer).

Figur 1 Antal brøkpensionister i Danmark og i udlandet

Anm.: Populationen består af personer, som modtog pensionsydelse i januar i året. Bopæl i Danmark er opgjort pr. 31. december året før.

Analysens efterfølgende afsnit omhandler alene de brøkpensionister, som var bosat i Danmark i 2017. Blandt de 37.200 brøkpensionister bosat i Danmark i 2017 var omkring 27.200 folkepensionister og 10.000 førtidspensionister.

Af de 37.200 brøkpensionisterne bosat i Danmark var 8.000 personer af dansk oprindelse. Det svarer til knap 22 pct. Hertil havde 1.300 personer oprindelse i Sverige og 1.300 var fra Norge og 2.750 fra Tyskland, som tilsammen udgør 14 pct. af brøkpensionisterne med bopæl i Danmark. Personer fra Tyrkiet er med 3.800 personer den største gruppe udover personer af dansk oprindelse. I alt har 45 pct. af brøkpensionisterne oprindelse i ikke-vestlige lande.

Boks 1. Hvad er en brøkpensionist?

En brøkpensionist er en pensionist, som har ret til enten folke- eller førtidspension, men kun får udbetalt en brøkdel af folke- eller førtidspensionen. Hvis betingelserne for at modtage enten folkepension eller førtidspension er opfyldt, afhænger brøkdelen af den udbetalte folke- eller førtidspension af det antal år, pensionisten har boet i Danmark ved tilkendelsen af pensionen.

Folkepensionister skal som udgangspunkt have opholdt sig i Danmark i mindst 40 år fra det fyldte 15. til 65. år for at have ret til fuld pension og mindst 3 år for i det hele taget at få tilkendt en pension. Pensionsbrøken beregnes som antallet af opholdsår delt med 40. Har en person således kun opholdt sig i Danmark 10 år før pensionering, vil perso-

¹ I tillæg til brøkpensionisterne var der i 2017 omkring 2.000 personer over 65 år, som er kommet til landet efter, at de er fyldt 62 år og derfor ikke er berettiget til folkepension. Disse pensionister må i stedet søge om kontanthjælp, hvis ikke de kan blive forsørgt af familien.

nen modtage en fjerdedel af folkepensionen. Mens en anden person, som har opholdt sig i Danmark 20 år på pensionstidspunktet, har ret til halvdelen af pensionen.

For at få udbetalt fuld førtidspension skal den faktiske bopælstid i Danmark ved tilkendelsen af pension være mindst 4/5 af personens alder på tilkendelsestidspunktet fratrukket 15. Er dette ikke opfyldt, beregnes brøken som opholdstiden i Danmark delt med 4/5 af den tid personen har levet siden det 15. år.

Indtil 1. september 2015 talte antallet af opholdsår i hjemlandet med, når pensionens størrelse skulle beregnes for flygtninge, hvilket ikke længere er tilfældet. Det betyder, at flygtninge, som er kommet til Danmark efter dette tidspunkt og får tildelt pension i Danmark, vil skulle søge kommunen om kontanthjælp eller andre tillæg til brøkpensionen, hvis de ikke har øvrige indkomstkilder.

Med "Aftale om flere år på arbejdsmarkedet" fra juni 2017 ændres kravet til optjening af fuld folkepension, fuld supplerende pensionsydelse (ældrecheck) og fuld førtidspension, så man fremover skal have boet 9/10 af perioden fra det fyldte 15. år til folkepensionsalderen i Danmark for at få fuld pension. Forslaget træder i kraft den 1. juli 2018 og omfatter alle, der når folkepensionsalderen d. 1. juli 2025 eller senere.

Lavere folkepension til brøkpensionister

Brøkpensionister får udbetalt mindre i offentlige pensioner og har i gennemsnit lavere pensionsopsparinger end andre pensionister, hvorved den samlede indkomst i gruppen også bliver lavere. Ser man fx på enlige brøkpensionister på folkepension, så var den gennemsnitlige samlede indkomst før skat i 2016 på 217.000 kr., mens den var 260.000 kr. for personer med fuld pension.

Da leveomkostningerne pr. person for enlige er højere end for personer i parforhold, så får enlige pensionister også mere udbetalt end pensionister i parforhold. Dette gælder også for brøkpensionister, hvor enlige brøkpensionister i 2016 fik 28.000 kr. mere udbetalt i offentlige pensioner end dem som levede i parforhold. Særligt enlige med lav indkomst er også oftere berettiget til boligstøtte. På den baggrund modtog enlige brøkpensionister 18.000 kr. i boligstøtte, hvilket er lidt mere end enlige på fuld pension og over tre gange mere end brøkpensionister i parforhold.

Tabel 1 Folkepensionisters gennemsnitlige indkomster. 2016

	Brøkpension			Fuld pension		
	Enlige	Par	Gennemsnit	Enlige	Par	Gennemsnit
	1.000 kr.					
Offentlig pension	105	77	90	145	102	120
Boligstøtte	18	5	11	16	2	8
Øvrige overførsler	1	1	1	1	1	1
Tillæg til brøkpensionister.	5	1	3	0	0	0
Private pensioner	52	60	56	69	87	80
Erhvervsindkomst	11	20	16	11	22	17
Øvrige indkomster	24	28	26	18	21	20
Indkomst før skat	217	192	204	260	235	246

Anm.: *Offentlig pension* er primært folkepension tillagt ældrecheck og varmehjælp. *Tillæg til brøkpensionister* dækker over det Personlige tillæg til brøkpensionister samt nogle supplerende kontanthjælpsydelse målrettet brøkpensionister. *Private pensioner* er løbende pensionsudbetalinger og består primært af arbejdsmarkedspensioner. *Øvrige indkomster* er blandt andet kapitalindkomster samt øvrige indkomster fra udlandet, som er ikke er løn og pension. Populationen er personer, som har været pensionister hele året (fra januar 2016 til januar 2017) og har opholdt sig i Danmark hele året. Samlivsforhold er defineret via pensionsregistret ved udbetalingen af pensioner i januar 2017.

Indkomstmæssigt adskiller brøkpensionister på førtidspension sig fra brøkpensionister på folkepension ved at have højere offentlige pensioner, men til gengæld væsentligt færre øvrige indkomster fra bibeskæftigelse eller private pensioner, jf. tabel 1 og 2.

Tabel 2 Førtidspensionisternes gennemsnitlige indkomster. 2016

	Brøkpension			Fuld pension		
	Enlige	Par	Gennemsnit	Enlige	Par	Gennemsnit
	1.000 kr.					
Offentlig pension	141	115	126	210	161	190
Boligstøtte	19	4	11	18	2	12
Øvrige overførsler	8	9	8	3	4	3
Tillæg til brøkpensionister.	13	12	13	0	0	0
Private pensioner	12	16	14	15	37	24
Erhvervsindkomst	2	3	2	4	5	5
Øvrige indkomster	8	6	7	5	8	6
Indkomst før skat	202	165	181	256	217	240

Anm.: *Tillæg til brøkpensionister* dækker primært over kontanthjælp til førtidspensionister uden ret til fuld pension. *Private pensioner* er løbende pensionsudbetalinger og består primært af arbejdsmarkedspensioner. Populationen er personer, som har været pensionister hele året (fra januar 2016 til januar 2017) og har opholdt sig i Danmark hele året. Dette opfylder 34.700 personer. Samlivsforhold er defineret via pensionsregistret ved udbetalingen af pensioner i januar 2017.

Stor variation i omfanget af private pensionsudbetalinger

Folkepensionister i parforhold er gennemsnitligt yngre end enlige pensionister. Dette bidrager til, at pensionister i parforhold har lidt højere indkomster ved siden af den offentlige pension. Det skyldes dels, at en større del af de yngste pensionister arbejder og dels at udbetalingerne fra de fleste ratepensioner stopper 10-15 år efter pensionstidspunktet.

Brøkpensionister på folkepension får i gennemsnit udbetalt 56.000 kr. om året fra deres private pensionsopsparinger. Men dette dækker over en stor spredning indenfor gruppen. De private pensionsudbetalinger dækker over ATP, tjenestemandspensioner samt rate- og livrentepensioner. Derudover kan private pensionsopsparinger også indeholde både private og offentlige pensioner fra udlandet. Over 40 pct. af gruppen får således udbetalt under 10.000 kr. om året, heraf havde 13 pct. slet ingen private pensionsudbetalinger. For folkepensionister med fuld pension var det lidt over 20 pct., som havde under 10.000 kr. udbetalt.

Sammenligner man førtidspensionister, som er brøkpensionister med førtidspensionister med fuld pension, så er det henholdsvis 80 og 75 pct., som ikke har nogen private pensioner, jf. tabel 3.

Tabel 3 Private pensionsudbetalinger efter pensionsform og brøkstatus. 2016

	Pensionister		Førtidspensionister	
	Brøkpension	Fuld pension	Brøkpension	Fuld pension
Kroner	pct.			
0	13,0	6,8	79,6	74,9
0-10 000	27,3	14,9	1,3	1,3
10 000 – 25 000	18,1	24,4	2,3	2,2
25 000 – 75 000	19,4	22,1	11,3	10,7
Over 75 000	22,3	31,8	5,5	10,8
Alle	100	100	100	100

Anm.: De private pensionsudbetalinger dækker over atp, tjenestemandspensioner samt rate- og livrentepensioner. Populationen er personer, som har været pensionister hele året (fra januar 2016 til januar 2017) og har opholdt sig i Danmark hele året.

Økonomisk udsatte brøkpensionister kan få supplerende økonomisk støtte

Brøkpensionister, der ikke har tilstrækkelig indkomst eller formue til at forsørge sig selv, kan søge om økonomisk støtte fra kommunen. De førtidspensionister, som modtager støtte, modtager hovedsageligt *kontanthjælp til førtidspensionister uden ret til fuld pension*, og folkepensionister modtager hovedsageligt *personligt tillæg til brøkpensionister*. 9 pct. af brøkpensionisterne på folkepension og 26 pct. af førtidspensionisterne modtager tillæg, som er målrettet brøkpensionister.²

² Optællingerne er lavet på kontanthjælpsregistret og registret vedrørende sociale pensioner.

En ny gruppe af økonomisk udsatte ældre?

Brøkpensionisternes økonomiske forhold kan være meget forskellige fra person til person. Hvor nogle er kommet til Danmark efter at have arbejdet mange år i udlandet, så kan andre være kommet herop som ufaglærte gæstearbejdere, mens andre igen er kommet til landet som ægtefælle til en person med bopæl i Danmark. Dette afsnit sætter fokus på de økonomiske vilkår for den del af brøkpensionisterne, som har de lavest indkomster.

Når man vurderer en persons økonomiske levevilkår, er det ofte ikke tilstrækkeligt blot at betragte den personlige indkomst. Indkomsten for de personer, man bor sammen med, har stor betydning for personen og kan bidrage til at opretholde et rimeligt forbrugsniveau. Derfor tages i dette afsnit udgangspunkt i de familieækvivalerede indkomster.

Boks 2. Lavindkomstfamilier

Lavindkomstgruppen er personer/familier, hvis indkomst er væsentligt lavere end befolkningens generelle indkomstniveau. I Danmark er det mest udbredt at anvende 50 pct. af *medianindkomsten*, som grænsen for lavindkomst.

Medianindkomsten er den indkomst, som deler befolkningen i to lige store dele. Den ene halvdel af befolkningen har en indkomst over medianindkomsten, og den anden halvdel har en indkomst under medianindkomsten. I 2016 var medianindkomsten 234.277 kr. om året målt på **ækvivalerede disponible indkomst**. I 2016 var 50 pct. af medianindkomsten 117.139 kr. om året i ækvivaleret disponibel indkomst.

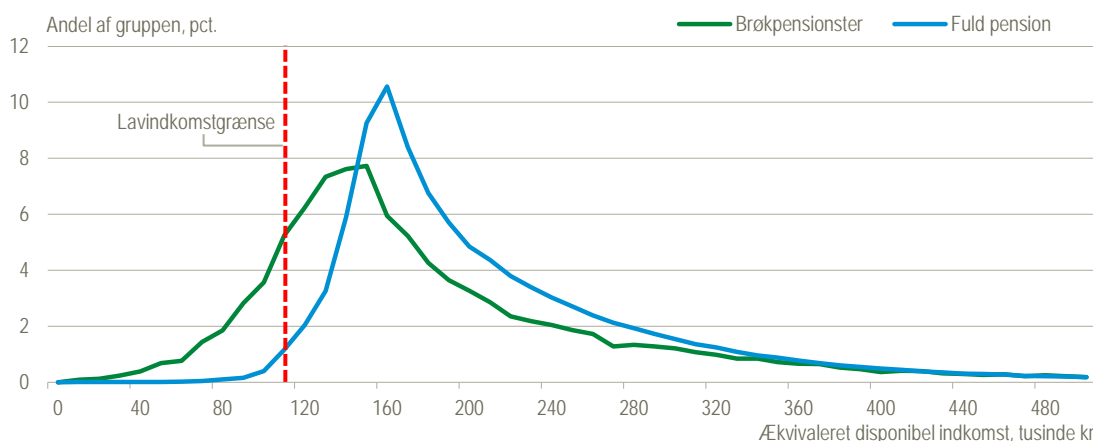
Den **ækvivalerede disponible indkomst** beregnes ud fra den disponible indkomst ved at tage højde for en families størrelse og alderssammensætning. En stor familie har stordriftsfordele i forhold til en enlig. Med den ækvivalerede disponible indkomst kan man bedre sammenligne de økonomiske vilkår for en enlig med fx indkomsten for en familie med børn. I denne analyse er pensionstillægget for brøkpensionister inkluderet i indkomsten. Den har hidtil ikke været en del af indkomstregistret.

I indkomstanalyserne medtages kun de pensionister, som har modtaget pension både i januar 2016, januar 2017 og har haft bopælsadresse i Danmark hele år 2016. Dette opfylder 34.700 af de i alt 37.200 brøkpensionister i januar 2017.

Af figur 3 fremgår det, at det store flertal af folkepensionister med fuld pension befinder sig et væsentligt stykke over grænsen for lavindkomst, som for en enlig er en disponibel indkomst på lige under 10.000 kr. om måneden. Et par skal tilsammen have udbetalt under 15.000 kr. om måneden for at blive klassificeret i lavindkomstgruppen. I 2016 levede 1,0 pct. af folkepensionisterne i lavindkomstfamilier.

Langt hovedparten af brøkpensionisterne på folkepension har en indkomst over lavindkomstgrænsen. Blandt brøkpensionisterne på folkepension var der dog 13,3 pct., som levede i lavindkomstfamilier, hvoraf en del af gruppen endda befandt et markant stykke under grænsen. Billedet er stort set det samme blandt førtidspensionister. Dette er vel at mærke inklusiv de kontanthjælpslignende tillæg som brøkpensionister kan søge om, såfremt deres indkomst er utilstrækkelig.

Der er også brøkpensionister, som har en høj indkomst. Eksempelvis havde 6,3 pct. af brøkpensionisterne på folkepension en ækvivaleret disponibel indkomst over 400.000 kr. Den tilsvarende andel for folkepensionister med fuld pension var 6,0 pct. Brøkpensionisterne er desuden overrepræsenteret blandt den ene procent med højest indkomst. Det kan fx være personer, som har arbejdet mange år i udlandet, eller personer, som har én partner med høj indkomst.

Figur 2 Folkepensionister fordelt efter type og ækvivaleret disponibel indkomst. 2016

Anm.: Populationen af de personer, der havde bopælsadresse i Danmark hele 2016 og modtog en pensionsydelse i både januar 2016 og i januar 2017. Andelen på y-aksen er den procentdel af gruppen, der befandt sig i et 10.000 kroners interval omkring punktet på x-aksen.

Det er særligt indvandrere fra ikke-vestlige lande, som befinder sig i lavindkomstgruppen. Mere end hver femte brøkpensionist med folkepension og en ikke-vestlig oprindelse befandt sig i 2016 i lavindkomstgruppen.

I tabel 4 er brøkpensionister og pensionister med fuld pension delt op på pensionisternes oprindelse og yderligere på pensionsformen (folke- eller førtidspension).

Tabel 4 Procentdel i lavindkomstgruppen efter oprindelse. 2016

Oprindelse	Folkepension		Førtidspension	
	Brøkpension	Fuld pension	Brøkpension	Fuld pension
	pct.			
Dansk	9,5	1,0	7,8	0,7
Vestlig	8,7	1,0	9,3	0,9
Ikke-vestlig	21,0	2,8	13,5	4,4
I alt	13,3	1,0	12,3	1,2

Anm.: I tabellen består populationen af de personer, der havde en indkomst i 2016, og personer, der havde en pensionsydelse i både januar 2016 og i januar 2017.

Ikke alle i lavindkomstgruppen er fattige

Godt 13 pct. af brøkfølkepensionisterne indgik i 2016 i en lavindkomstfamilie. Det er dog ikke alle i denne gruppe, der nødvendigvis er økonomisk dårlig stillet. Nogle har en finansiell formue, og nogle er måske forsørget af andre, der ikke indgår i deres familie ifølge den definition, som Danmarks Statistik typisk anvender.

Danmarks Statistik benytter almindeligvis en ret snæver familiedefinition, hvor flere generationer under samme tag ikke defineres som én samlet familie. Ældre, der bor sammen med deres voksne børn (over 24 år), udgør i denne definition deres egen familie.

Hvis man i stedet anvender en definition, hvor man ser på indkomsten for alle i husstanden (dvs. på samme adresse), så vil 1.302 af de 3.364 brøkfølkepensionister i lavindkomstfamilier faktisk bo i en husstand, som er over lavindkomstgrænsen. Antallet af lavindkomsthustande opgøres til 2.062 hustande, jf. tabel 5.

Der er også brøkfølkepensionister i lavindkomstfamilier, der har en finansiell formue. Blandt brøkfølkepensionister i lavindkomstfamilier havde 509 personer i deres familie en formue på over 100.000 kr. ved indgangen af året, og de har derigennem haft mulighed for at bruge formuen som et supplement til pensionen. Formuen betyder samtidig, at de formentlig ikke har adgang til de særlige tillæg, som de mest trængende brøkpensionister kan modtage.

Fraregnes personer, der kan være forsørget af andre, samt personer med en formue på over 100.000 kr., står man tilbage med en gruppe, der kan være i risiko for at have begrænsede midler til at leve for. Denne gruppe udgør 1.642 personer svarende til 6,5 pct. af alle folkepensionister uden ret til fuld pension.

Tabel 5 Lavindkomstgruppen fordelt efter formue og lavindkomsthustand. 2016

	Folkepension		Førtidspension	
	Brøkpension	Fuld pension	Brøkpension	Fuld pension
	pct.			
Lavindkomstfamilier	13,3	1,0	12,3	1,2
a. Lavindkomsthustand	8,2	0,8	8,8	1,0
b. Finansiell formue under 100.000 kr.	11,3	0,4	11,8	1,0
c. Lavindkomsthustand med finansiell formue under 100.000 kr. (fællesmængde af a og b) .	6,5	0,3	8,4	0,8
	antal			
Lavindkomstfamilier	3 364	10 279	1 140	2 198
a. Lavindkomsthustand	2 062	8 405	816	1 803
b. Finansiell formue under 100.000 kr.	2 855	4 147	1 095	1 859
c. Lavindkomsthustand med finansiell formue under 100.000 kr. (fællesmængde af a og b) .	1 642	3 021	778	1 499

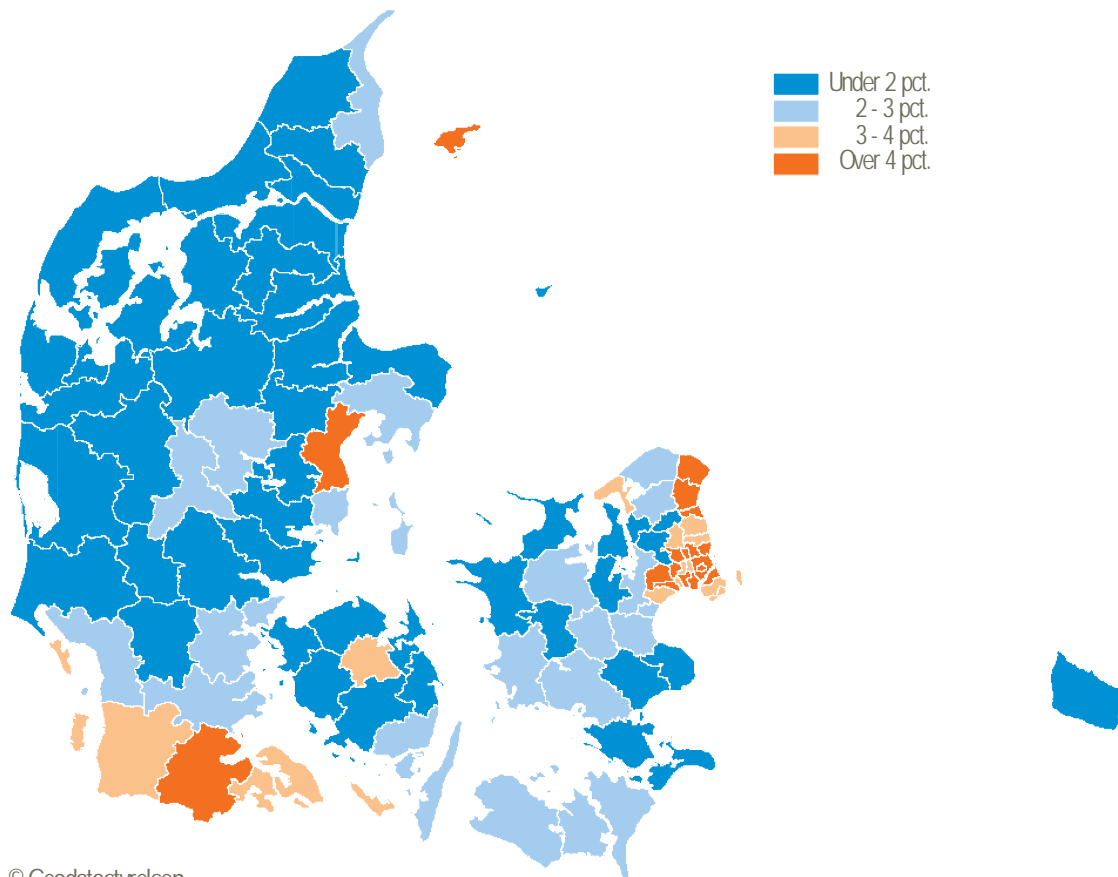
Anm.: I tabellen består populationen af de personer, der havde bopælsadresse i Danmark i hele 2016 og modtog en pensionsydelse i både januar 2016 og i januar 2017. Kategorierne a), b) og c) er delmængder af det samlede antal lavindkomstfamilier. Status som lavindkomsthustand er opgjort for alle med bopæl på adressen. Der kan bo flere familier på samme adresse. Finansiell indestående er opgjort ved indgangen til året og omfatter bankindestående og værdipapirer i depot.

[Rettet i forhold til oprindelig version.](#)

Bilag

Figur 3 viser antallet af brøkpensionister i forhold til samtlige pensionister (inklusive førtidspensionister) fordelt på kommuner.

Figur 3 Brøkpensionisters andel af samtlige pensionister. 2017

© Geodatastyrelsen

Anm.: Populationen består af personer, som modtog pensionsydelse i januar 2017. Bopælskommunen er opgjort på udbetalingstidspunktet.

Referencer

Sociale ydelser 2018 - hvem, hvad og hvornår: håndbog i den sociale lovgivning med regler og ydelser. 18. januar 2018. Forsikring & Pension. ISBN 978-87-91980-52-7.

Anna Amilon og Anders Gade Jeppesen. Økonomisk udsatte pensionister, 12. april 2016. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. ISBN 978-87-7119-365-7.

Anna Amilon og Anders Gade Jeppesen. Få økonomisk udsatte i Danmark, 12. april 2016. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Mads Andersen Høg. Ældre indvandrere er ofte fattige, 28. juni 2017. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Sebastian Abrahamsen. Ældre indvandrere kan se frem til en fattig alderdom, 2. december 2017. Dagbladet Information.

Anika Liversage. Ældre indvandrere og flygtninges økonomiske situation, oktober 2016. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. SFI tema.

Troels Kølln. Pensionisternes indkomst er steget lige så meget som direktørernes, 29. marts 2017. Ugebrevet A4.

Danmarks Statistik. Indvandrere i Danmark 2017, november 2017. ISBN 987-87-501-2282-1.